

# Hoe een 'gentleman-IM' een gezin verwoestte

Susanne Schädlich rekt in boek af met Stasi-oom

**Achtergrond** - 30 oktober 2009 - Auteur: Sander van der Ploeg

Karlheinz Schädlich was in alles een atypische Oost-Duitser. De hoogleraar Geschiedenis was een bohémien, een anglofiel met een voorliefde voor tweedjasjes, goede whisky en jazz. Maar hij was ook 'IM Schäfer', die de lotgevallen van zijn familie aan de Stasi doorspeelde. Zijn nicht Susanne Schädlich verwoordt in haar boek 'Mijn oom, vriend en verrader' haar tragische familiegeschiedenis. "Vergeven kan ik hem nooit."

In december 2007 maakte Karlheinz Schädlich in een Berlijns parkje met een enkel pistoolschot een einde aan zijn leven. Hij liet geen afscheidsbrief achter, in zijn broekzak werd alleen het telefoonnummer van zijn broer, de schrijver Hans Joachim Schädlich, gevonden. Dezelfde man wiens gezin ontwricht werd door de Oost-Duitse geheime dienst, geholpen door de inlichtingen van zijn broer, Karlheinz.

Daags na zijn zelfverkozen dood vond de familie op zijn nachtkastje het laatste boek dat Karlheinz Schädlich moet hebben gelezen. 'Scherwitz, der jüdische SS-Offizier', het tragische verhaal van een Duitse jood die om te overleven va banque speelde, zich aansloot bij de SS en een concentratiekamp nabij Riga leidde.

"Dit thema moet mijn oom hebben aangesproken", vertelt Susanne Schädlich (44) in Amsterdam, naar aanleiding van de Nederlandse vertaling van haar boek. "Ook hij moet zich verscheurd hebben gevoeld door twee totaal verschillende identiteiten die niet met elkaar verenigbaar waren."

## Intellectueel milieu

Susanne Schädlich is de dochter van de Oost-Duitse schrijver en dissident Hans Joachim Schädlich, die al vroeg in zijn artistieke loopbaan in het vizier van de Stasi geraakte. In de vroege jaren zeventig organiseerde hij bijeenkomsten van zowel West- als Oost-Duitse schrijvers en intellectuelen als Gunter Grass, Robert Havemann en Jürgen Fuchs. In 1977 ontnam de DDR Hans Joachim Schädlich het Oost-Duitse burgerschap, waarna hij, zijn vrouw en zijn twee dochters werden opgevangen in de villa van Grass nabij Hamburg. Zijn zeventienjarige zoon koos

ervoor in de DDR te blijven.

Maar de pas verkregen West-Duitse nationaliteit brak niet de band met de DDR. Hans Joachim Schädlich bleef nauwe contacten met de Oost-Duitse schrijvers onderhouden, terwijl zijn vrouw als redacteur van een grote uitgeverij hun teksten in het Westen liet publiceren.

Het gezin merkte al snel dat de arm van de gevreesde Oost-Duitse geheime dienst ook over de Muur reikte. Toen het in 1977 terugkwam van vakantie bleek de boekenkast te zijn ingestort. Het gezin kreeg niet meteen argwaan, de boekenkast was immers van inferieure DDR-kwaliteit. “Maar toen ik mijn slaapkamer binnenliep, bleken al mijn Beatlesposters van de wand gehaald”, aldus Schädlich. “Ze lagen keurig opgevouwen op mijn bed.”

### Dreigementen

De familie Schädlich verhuisde meerdere malen, maar de pesterijen en dreigementen van de Stasi stopten niet. “Vaak ontvingen we anonieme telefoontjes”, zegt Schädlich. “Er hingen mannen in regenjassen rond in het trappenhuis en ons werd later als West-Duitse burgers de toegang tot de DDR ontzegd.”

Haar vader kon de druk niet meer aan, leed onder een zware depressie en werd al snel in een Beierse kliniek opgenomen. Ook het huwelijk van haar ouders bezweek onder de psychische terreur van de Stasi. Nadat haar broer in 1977 uit vrije wil achterbleef in de DDR, viel in het Westen ook de rest van het gezin uit elkaar. De Stasi had haar doel bereikt, zo blijkt een staccato aantekening uit 1984 in het dossier: “Missie vervuld. Familie ontwricht. Ouders onschadelijk gemaakt.”

### Hardnekkige geruchten

Oom Karlheinz werd nooit door het gezin Schädlich ervan verdacht een Stasi-informant te zijn, ondanks hardnekkige geruchten. “De Oost-Duitse vrienden van mijn vader wantrouwden mijn oom”, zegt Schädlich. “Maar kort daarop werd hij met veel bombarie uit de SED (de Oost-Duitse communistische partij, red.) gezet, waardoor hij van iedere verdenking werd ontheven.”

Het roeyement bleek inderdaad definitief, maar IM Schäfer bleef voor de Stasi werken, zo ontdekte de familie in januari 1992. “Mijn vader mocht als een van de eersten zijn dossier inzien bij de pas geopende Stasi-archieven”, vertelt Schädlich. “Hij was in shock, rende naar buiten, stapte in zijn auto en hilde tot de ruiten ervan besloegen.”

Het dossier van Hans Joachim Schädlich en zijn gezin besloeg meer dan

achttienhonderd pagina's. Toen hij de protocollen teruglas, was het alsof hij terugkeerde in de tijd. Ieder woord, ieder detail speelde zijn broer door aan de Stasi.

Ook Susanne Schädlich nam de dossiers door. "Ik las mijn eigen biografie, maar dan in de typische kille, afstandelijke taal van de Stasi. Ik dacht dat ook ik recht had op privacy, maar dat is mij jarenlang door mijn oom ontnomen. Nadat ik de dossiers terzijde legde, voelde ik mij verkracht. Vergeven kan ik mijn oom nooit."

### Ontmaskering

Karlheinz Schädlich gaf direct na zijn ontmaskering toe vanaf 1975 tot december 1989 voor de Stasi te hebben gewerkt. "Mijn vader confronteerde hem hiermee", zegt Schädlich. "Mijn oom zei het schaamtegevoel niet meer te kunnen verdragen. Hem was door de Stasi beloofd dat alle dossiers waarin hij was genoemd waren vernietigd. Uit zichzelf had hij zijn verraad nooit toegegeven. Hij is nooit door de Stasi onder druk gezet om werkzaamheden voor de veiligheidsdienst te verrichten. Mijn oom heeft alles uit vrije wil gedaan."

Nooit heeft de familie een definitief antwoord gekregen op de vraag waarom. Het gesprek dat Schädlich vader Hans Joachim in januari 1992 voerde met zijn broer was tevens het laatste. De familie verbrak daarna het contact met Karlheinz. "Toch heeft hij van 1992 tot zijn dood in 2007 de kans gehad zich te verantwoorden", zegt Schädlich. "Die kans heeft hij nooit gegrepen. Ook niet de laatste keer dat ik hem sprak, al was dat in 1987. Mijn oom had het slechts over zijn favoriete onderwerpen: tweedjasjes, goede whisky en jazz."

*Dit is een artikel gedownload via [duitslandinstituut.nl](https://duitslandinstituut.nl).*

Artikel: <https://duitslandinstituut.nl/artikel/3317/hoe-een-gentleman-im-een-gezin-verwoestte>